

Ο ρήτορας – ηγέτης, εκπαιδευτικός στην τηλεεκπαίδευση

Αυτό που θεωρείται άκρως σπουδαίο στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι το γεγονός ότι σε αυτήν ενυπάρχει το χαρακτηριστικό του ανοικτού προγραμματισμού· ο εκπαιδευόμενος μπορεί να σπουδάσει, ακολουθώντας το δικό του ρυθμό και επιλέγοντας την παρακολούθηση εκείνων των ενοτήτων που αυτός θεωρεί απαραίτητες προκειμένου να γίνει κάτοχος προπτυχιακών ή μεταπτυχιακών διπλωμάτων. Εξίσου βαρύνουσας σημασίας είναι ότι αυτού του είδους η εκπαίδευση είναι ανοικτή σε ανθρώπους που βρίσκονται στο εξωτερικό ή και σε άτομα με ειδικές ανάγκες, των οποίων η πρόσβαση στους χώρους διδασκαλίας του πανεπιστημίου δεν είναι πάντα εύκολη. Υπάρχει δηλαδή καταφανώς η αρχή της ισότητας που ισχύει για όλους. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση δεν απαγορεύει την ανταλλαγή εκπαιδευτικού υλικού ή την αλληλεπίδραση των σπουδαστών ή ακόμη και συναντήσεις για πρακτικές ή εργαστηριακές συνεδρίες.¹

Το σίγουρο είναι πως τα μαθήματα που προσφέρονται στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, λόγω της απώλειας των πλεονεκτημάτων που παρέχει η μη λεκτική επικοινωνία στη δια ζώσης παραδοσιακή εκπαίδευση, έχουν μια εξειδικευμένη και οργανωμένη μορφή, ενώ η διαβάθμιση της δυσκολίας των μαθημάτων είναι μια αναγκαία πραγματικότητα. Η εξειδίκευση στα δεδομένα των εργασιών αναδεικνύουν το μέγεθος της εξατομίκευσης.

Επιπρόσθετα οι τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνίας επηρεάζουν θεαματικά την εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Η χρήση των τεχνολογιών αυτών αυξάνεται ιδιαίτερα λόγω του διαρκώς εξελισσόμενου διαδικτύου. Η αμφίδρομη αλληλεπίδραση μεταξύ του εκπαιδευτή και των εκπαιδευομένων επιτρέπει την αστραπιαία μεταφορά διαφορετικών τύπων πληροφορίας. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση διακρίνεται σε σύγχρονη και σε ασύγχρονη, έχοντας στην φαρέτρα της πολυποίκιλα εργαλεία.

- Η ασύγχρονη, υποστηρίζεται από το moodle, eclass, emails κ.α., εξασφαλίζοντας μια επικοινωνία σε διαφορετικό χρόνο.
- Η σύγχρονη, υποστηρίζεται από συστήματα online προβολής με εικόνα, ήχο και χρήση αναρίθμητων εργαλείων

Τα συγκεκριμένα εργαλεία, ιδιαίτερα στη σύγχρονη τηλεεκπαίδευση στοχεύουν στη μετατροπή:

- της παθητικής μάθησης σε ενεργητική
- της πράξης σε νοητική δράση
- του βιώματος σε εμπειρία
- της πληροφορίας σε γνώση

Στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι δυνατή και η αξιοποίηση offline εκπαιδευτικού υλικού ή υπηρεσιών του διαδικτύου με αποτέλεσμα να συντελείται μια αμιγώς διαδικτυακή εκπαίδευση. Πιο συγκεκριμένα δίνεται η δυνατότητα να αναρτώνται στην ηλεκτρονική πλατφόρμα κείμενα διαφόρων κατηγοριών (εγχειρίδιο μελέτης,

---

¹ Keegan, D. (1996). *Foundations of distance education*. Psychology Press.

παράλληλα κείμενα, οδηγός μελέτης), οπτικοακουστικό υλικό (ηχητικά αρχεία, ψηφιακά βίντεο), αλληλεπιδραστικό υλικό (ασκήσεις και δραστηριότητες, μελέτες περίπτωσης, ψηφιακές εργαστηριακές εφαρμογές κ.ά.) και υφίστανται διαδραστικές δυνατότητες (συνομιλίες, τηλεδιάσκεψη).

Ο εκπαιδευτικός ως ηγέτης και στην τηλεκπαίδευση με εργαλείο τον ρητορικό λόγο οφείλει να χρησιμοποιεί τα εκπαιδευτικά υλικά – μέσα που παρέχουν οι ανάλογες ηλεκτρονικές πλατφόρμες με τέτοιο τρόπο ώστε:

- να κινητοποιεί τους διδασκόμενους, δημιουργώντας ερωτήματα/ζητήματα, αλλά ταυτόχρονα και προσδοκίες, συνδιαμορφώνοντας συνθήκες εργασίας και μάθησης,
- να διαμορφώνει συγκεκριμένη μεθοδολογική προσέγγιση με σκοπό οι μαθησιακές διεργασίες να υποστηρίζονται με ποικίλες δυνατότητες της εκάστοτε ηλεκτρονικής πλατφόρμας,
- να παρέχει ανατροφοδότηση σχετικά με τη μαθησιακή πρόοδο,
- να επιδιώκει την αυτόνομη και ανοικτή μάθηση,
- να δημιουργεί συνθήκες κατάλληλες για την εργασία, είτε σε μικρές ομάδες, είτε και τη συνεργατική μάθηση².

Οι διαθέσιμες επιλογές για τους εκπαιδευτικούς στην τηλεκπαίδευση είναι πολλές και ποικίλες, ωστόσο το τυπωμένο υλικό θεωρείται ακόμη σημαντικό συστατικό των περισσότερων κύκλων σπουδών. Στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση υπάρχει η δυνατότητα το τυπωμένο αυτό υλικό να χρησιμοποιηθεί τόσο ως πρωταρχική πηγή για οδηγίες σχετικές με τις σπουδές, όσο και ως συμπληρωματική πηγή. Το συμπληρωματικό αυτό τυπωμένο υλικό μπορεί να διαδοθεί μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή ακόμα μέσω κάποιας ιστοσελίδας που σχετίζεται με τις σπουδές. Το έντυπο υλικό της πολυμορφικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης μπορεί πολύ εύκολα να προσαρμοστεί σε περιβάλλον υπερμέσων. Η πολυμορφικότητα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης δεν δέχεται την αρχή «το μέσον για το μέσον» και προκρίνει το μέσον ως εργαλείο μετάδοσης και επεξεργασίας της γνώσης.³

Το βέβαιο είναι πως η εξ αποστάσεως εκπαίδευση παρέχει μεγάλες ευκαιρίες για μάθηση. Ο χώρος και ο χρόνος που αποτελούν πολλές φορές βασικά κωλύματα στη συμβατική μάθηση, αντιμετωπίζονται με ιδιαίτερη ευκολία στην τηλεκπαίδευση. Δεν υφίσταται η κατ' ανάγκη φυσική παρουσία, είτε του εκπαιδευτή, είτε των εκπαιδευόμενων⁴. Υπό το πρίσμα αυτό η ισχύς του Λόγου του διδάσκοντα είναι καίριο εργαλείο για την επιτυχία της μαθησιακής διαδικασίας. Βέβαιο είναι πως οι σχολικές μονάδες μέσω των διαδικτυακών μαθημάτων επεκτείνουν τον περιορισμένο αριθμό τοποθεσιών και επιτρέπουν εν γένει οι εκπαιδευτικοί οργανισμοί να ανταπεξέλθουν πολύ πιο οικονομικά στον υλικοτεχνικό εξοπλισμό που χρειάζονται στη συμβατική εκπαίδευση.

---

² Alexander, S. (2001). E-learning developments and experiences. *Education+ Training*, 43(4-5), 240-248.

³ Lionarakis, A. (1998). *Polymorphic Education: A pedagogical framework for open and distance learning. Transformation, Innovation and Tradition Roles and Perspectives of Open and Distance Learning*, Italy: University of Bologna, Universities in a Digital Era.

⁴ Egan, M. W., & Gibb, G. S. (1997). Student-centered instruction for the design of telecourses. *New directions for teaching and learning*, 71, 33-39.

Σήμερα στην εποχή της ανεξέλεγκτης τεχνολογικής προόδου η εξ αποστάσεως εκπαίδευση αποτελεί μια αδήριτη ανάγκη, παρέχοντας αξιόπιστα και ευέλικτα προγράμματα σπουδών. Οι σπουδαστές λόγω της ευελιξίας της τηλεεκπαίδευσης ακολουθούν το δικό τους ρυθμό και πρόγραμμα⁵. Αλλά και οι εκπαιδευτές εξισορροπούν τη διδασκαλία με το πλήθος των λοιπών τους καθηκόντων, όπως η έρευνα και η υποστήριξη των εργασιών των σπουδαστών.

Στην τηλεεκπαίδευση επιπλέον δίνεται η δυνατότητα ο μαθητής, εξοικονομώντας χρόνο και χρήματα, να μελετήσει ξανά τις καταγεγραμμένες διδασκαλίες, να επαναλάβει ασκήσεις - σχόλια, θεωρώντας κατ' αυτόν τον τρόπο ότι η εμπλοκή του στη μαθησιακή διαδικασία είναι διαρκής και ενεργητική. Οι σπουδαστές, μελετώντας το εκπαιδευτικό υλικό σε βάθος εξαιτίας του απεριόριστου χρόνου να το επεξεργαστούν αισθάνονται παραγωγικοί και έχουν διάθεση για διάβασμα.

Αλλά και ο εκπαιδευτικός με τη σειρά του συλλέγει περισσότερα δεδομένα για το μαθησιακό υπόβαθρο των διδασκομένων, ανιχνεύει την προσωπική πρόοδο του καθενός, αναθεωρεί και προσαρμόζει τον σχεδιασμό του μαθήματος, αποκτά με απλά λόγια έναν ρεαλιστικό ρόλο ηγέτη στην εκπαίδευση⁶. Επίσης δεν πρέπει να λησμονείται ένα ακόμη σημαντικό πλεονέκτημα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, ελευθερώνει χώρο από τις αίθουσες διδασκαλίας, συμβάλλοντας στην αποσυμφόρηση των ασφυκτικά γεμάτων σχολικών αιθουσών, ειδικότερα σε κρίσιμες καταστάσεις, όπως σε μια πανδημία.

Εξάλλου και οι κοινωνικοπολιτικές προεκτάσεις και τα πλεονεκτήματα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης είναι ποικίλα, καθώς αυτού του τύπου η μάθηση αμβλύνει τις πολιτισμικές, θρησκευτικές και πολιτικές θεωρίες που στην ανθρώπινη κοινότητα υφίστανται. Δίνει περισσότερες ευκαιρίες συμμετοχής στην εκπαιδευτική διαδικασία σε αδύναμες κοινωνικά ομάδες και προσβασιμότητα εν γένει σε απομονωμένες ομάδες πληθυσμού, οι οποίες λόγω φυλετικών - πολιτικών φρονημάτων, καταγωγής, ή της δίνη του πολέμου και της βίας να εκπαιδευθούν με τον πλέον κατάλληλο τρόπο.

Φυσικά οι διδάσκοντες που συμμετέχουν στα διαδικτυακά μαθήματα οφείλουν να εκπαιδεύονται σε τακτά διαστήματα, προκειμένου να χειρίζονται τεχνολογικά εργαλεία και εν ολίγοις θα πρέπει να επενδύσουν επιπλέον χρόνο για την εκπαίδευση τους⁷. Επιπλέον οι εκπαιδευτικοί πρέπει να αντιληφτούν πως καίριας σημασίας είναι η διατήρηση σε έναν υψηλό βαθμό επικοινωνίας με τον σπουδαστή στα εξ αποστάσεως προγράμματα, ώστε η προσπάθεια να στεφθεί με επιτυχία. Η κατοχή ρητορικών τεχνικών, η ανάδειξη του ήθους του λέγοντος, η επίκληση στη λογική ή και στην αυθεντία και η επιμελημένη δομή του λόγου⁸ πρέπει να περιλαμβάνονται στη φαρέτρα του εκπαιδευτικού που θέλει να έχει επικοινωνία με το ακροατήριό του. Για τον Αριστοτέλη η υπόσταση της ρητορικής εξαρτάται από τον αξιосύστατο τρόπο χρήσης της ανάλογης επιχειρηματολογίας. Η ρητορική με λίγα λόγια συνδέεται άρρηκτα με την ενθάρρυνση της χρήσης του λόγου που είναι ηθικός, ώστε να κρίνεται επιτυχώς η αξιοποίηση του. Θεωρείται επομένως απαραίτητο η δομή και οι διαστάσεις του

---

⁵ Carnevale, D. (2005). Run a class like a game show: 'Clickers' keep students involved. *Chronicle of Higher Education*, 51(42), B3.

⁶ Urdan, T., Turner, J. C. (2005). Competence motivation in the classroom. *Handbook of competence and motivation*, 297-317.

⁷ Smith, T. C. (2005). Fifty-one competencies for online instruction. *The Journal of Educators Online*, 2(2), 1-18.

⁸ Αριστοτέλης *Ρητορική* 3.13-19

επιχειρήματος να διδάσκονται και μέσω θεωριών που στηρίζονται στους κανόνες - αρχές της αριστοτελικής λογικής, αλλά και της επικοινωνίας στον πραγματικό κόσμο.⁹

Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι πολλοί ερευνητές ισχυρίζονται πως στην τηλεκαίδευση απαιτείται μια αλλαγή του παραδοσιακού ρόλου των καθηγητών¹⁰. Αρχικά οι εμπλεκόμενοι στην τηλεκαίδευση χρειάζονται ένα ορισμένο χρόνο προσαρμογής και εξερεύνησης του εκπαιδευτικού υλικού, ενώ ο εκπαιδευτής ως άλλος αριστοτελικός ρήτορας οφείλει να αφουγκράζεται το ακροατήριό του,¹¹ να προσαρμόζεται σε αυτό και να οργανώσει κατάλληλα το μαθησιακό περιβάλλον, προτρέποντας τους συμμετέχοντες ενεργητικά με τις γνωστές τεχνικές του ρήτορα¹² να χρησιμοποιούν τις δικές τους γνώσεις και γενικότερα να αυτενεργούν¹³. Οι προϋποθέσεις για μια επιτυχημένη τηλεκαίδευση είναι πολλές και συγκεκριμένες, ενώ μπορούν να ταξινομηθούν στις ακόλουθες περιοχές: Παιδαγωγικές, Κοινωνικές, Διοικητικές, Τεχνικές.¹⁴

Ο ρόλος του ρήτορα-ηγέτη, του εκπαιδευτικού στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι ιδιαίτερα απαιτητικός, καθώς είναι ο καθ' ύλην αρμόδιος για την:

- διαμόρφωση ευχάριστου-κατάλληλου μαθησιακού κλίματος,
- ανάπτυξη διαύλων επικοινωνίας-διαπροσωπικών σχέσεων εντός της ομάδας των εκπαιδευόμενων,
- ανάλυση των αναγκών μάθησης, ενεργοποίηση ενδιαφέροντος κάθε εκπαιδευόμενου,
- ρεαλιστική απεικόνιση των εκπαιδευτικών στόχων, λαμβάνοντας υπόψη κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες ή έκτακτες περιστάσεις,
- διοργάνωση εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων με στόχο την ανάδειξη της ομαδικής προσπάθειας των εκπαιδευόμενων με προϋπόθεση την ατομική,
- παρακολούθηση-υποστήριξη εν γένει της μαθησιακής διαδικασίας στην αφετηρία και σε όλη την εξέλιξή της,
- δίκαιη αξιολόγηση και περαιτέρω εντοπισμό εν γένει των μαθησιακών αναγκών.

Ένας σύγχρονος εκπαιδευτικός – ηγέτης των on-line μαθημάτων δεν είναι δυνατόν να μην έχει εισαγάγει στη διδακτική τεχνική – μέθοδό του στοιχεία ευελιξίας, εκτίμησης των περιστάσεων και ιδιαιτεροτήτων των απαιτήσεων των διδασκομένων. Επιπρόσθετα η προσαρμοστικότητα στις απαιτήσεις της τηλεκαίδευσης και του ακροατηρίου του θεωρείται αναγκαία και δεδομένη, καθώς ολοφάνερα πρόκειται για ένα ρόλο πολυδιάστατο. Απαιτείται επομένως να είναι συγχρόνως καθοδηγητής, εμπυχωτής, διαμεσολαβητής και συνεργάτης, τονίζοντας κάθε φορά ό,τι απαιτούν οι

---

⁹ Μπουτουλούση, Ε. (2010). «Πολυτροπικότητα και πολυγραμματισμοί σε σεμινάρια γλωσσολογίας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης: το παράδειγμα της επιχειρηματολογίας». *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα*, 30. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, σ.σ. 411-421.

¹⁰ Muirhead, B. (2001). Interactivity research studies. *Educational Technology & Society*, 4(3), 108-112.

¹¹ Striker, G. (1996). Emotions in Context: Aristotle's Treatment of the Passions in the Rhetoric and his Moral Psychology. *Essays on Aristotle's Rhetoric*, 286-302.

¹² Edwards, M. J. (2007). Rhetoric and technique in the Attic Orators and Aristotle's *techne rhetorike*. *Inspiration and technique. Ancient to modern views on beauty and art*, 35-47.

Rapp, C. (2011). Aristotle's rhetoric. *Stanford Encyclopedia of Philosophy*.

¹³ Smith, T. C. (2005). Fifty-one competencies for online instruction. *The Journal of Educators Online*, 2(2), 1-18.

¹⁴ Berge, Z. L. (1995). The role of the online instructor/facilitator. *Educational technology*, 35(1), 22-30.

ανάγκες του κάθε μαθήματος που αυτονομείται χωρίς όμως να χάνεται η συγκρότηση σε ενιαίο σύνολο της όλης διαδικασίας.¹⁵

Ο εκπαιδευτικός λοιπόν στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση οφείλει να λειτουργεί με τέτοιο τρόπο ώστε:

- να επιταχύνει καθοριστικά τις εξελίξεις, ενεργοποιώντας και υποκινώντας εν γένει τη μαθησιακή διαδικασία,
- να μετουσιώνεται σε «διαμεσολαβητή» ανάμεσα στο εκπαιδευτικό υλικό και στον διδασκόμενο, με στόχο το υλικό αυτό να γίνει αντιληπτό πλήρως, διασφαλίζοντας το κατάλληλο περιβάλλον πρόσβασης στη γνώση,
- να γίνει ο ηγέτης - συντονιστής των εκπαιδευομένων, εξασφαλίζοντας την ποιότητα, τη συνεργατικότητα, τη δίκαιη κατανομή των ρόλων που αναλαμβάνει η ομάδα διδασκόμενων στην τηλεεκπαίδευση, ώστε όλοι να συνεισφέρουν στον κοινό μαθησιακό στόχο,¹⁶
- να έχει την ικανότητα να διοργανώνει – συντονίζει συνεκτικά εκπαιδευτικούς ομίλους και δραστηριότητες που διέπονται από διδακτικά στάδια, καλύπτοντας με τις κατάλληλες επιλογές του τις εξατομικευμένες ανάγκες και τα χαρακτηριστικά των εκπαιδευομένων,¹⁷
- να είναι ο θεμελιωτής – υποστηρικτής της εκπαιδευτικής διαδικασίας στην πράξη.

Συνοπτικά κρίνεται αναγκαίο να ειπωθεί ότι ο εκπαιδευτικός – ηγέτης στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, έχοντας πρότυπο τον αριστοτελικό δημόσιο αγορητή με εργαλείο τον ηθικό – πειστικό λόγο¹⁸ οφείλει να διαδραματίζει με τον πλέον επιτυχημένο τρόπο τους παρακάτω ρόλους:

- I. του σύμβουλου με γνώσεις και εμπειρίες που υπερκεράζουν κάθε κώλυμα στη μαθησιακή διαδικασία, καθιστώντας τους εκπαιδευόμενους ικανούς να δρουν αυτόνομα και να αντιμετωπίζουν τις όποιες δυσκολίες της τηλεεκπαίδευσης
- II. του ηγέτη που παρέχει το κατάλληλο υλικό και στρατηγικές, ώστε να διερευνάται πλήρως το προς μελέτη γνωστικό αντικείμενο
- III. του εμπνευστή¹⁹ που προσφέρει αυτοπεποίθηση στους διδασκόμενους και φροντίζει ο προσανατολισμός τους να είναι σταθερά στραμμένος προς ένα θετικό αποτέλεσμα, ενισχύοντας την αυτο-εικόνα των εκπαιδευομένων, τονώνοντας συνάμα την αυτοπεποίθησή τους²⁰

---

¹⁵ Sherry, L. (1995). Issues in distance learning. *International journal of educational telecommunications*, 1(4), 337-365, Thapalia, C. F. (1996). Animation and leadership. *Participatory communication for social change*, New Delhi: Sage, 150-161, Zhu, E. (1996). Meaning Negotiation, Knowledge Construction, and Mentoring in a Distance Learning Course, Benbunan-Fich, R., & Hiltz, S. R. (2003). Mediators of the effectiveness of online courses. *IEEE Transactions on Professional communication*, 46(4), 298-312.

¹⁶ Rogers, E. M. (1995). Lessons for guidelines from the diffusion of innovations. *The Joint Commission journal on quality improvement*, 21(7), 324.

¹⁷ Rogers, A. (2000). Η Εκπαίδευση Ενηλίκων. Μετάφραση: Τόμπρου Μ., Παπαδοπούλου Μ. Αθήνα: Μεταίχμιο, σ.σ. 220-222.

¹⁸ Halloran, S. M. (1982). Aristotle's concept of ethos, or if not his somebody else's. *Rhetoric review*, 1(1), 58-63.

¹⁹ Przybylska, I. (2011). Teachers' Role Perception. *The New Educational Review*, 26 (4), 85-96.

²⁰ Knowles, H. (1998). A theory of adult learning: *Andragogy*, pp. 204-206.

- IV. του παρατηρητή που άοκνα αντιλαμβάνεται ό,τι συμβαίνει στο ακροατήριό του²¹,
- V. του αξιολογητή με στόχο την ατομική και ομαδική πρόοδο των διδασκομένων και την επίτευξη των προσδοκώμενων στόχων.²²

Ωστόσο είναι πιθανόν πως ακόμη και εκπαιδευτικοί με άρτια κατάρτιση να μην επαρκούν για τις πολλαπλές ανάγκες της τηλεκπαίδευσης. Αυτό οφείλεται στο γεγονός πως οι διδάσκοντες δεν συνειδητοποιούν ότι είναι καθοριστικός ο ρόλος του καθηγητή - συμβούλου - ρήτορα προκειμένου επιτυχώς και με πληρότητα να στηρίζουν το έργο του μαθητή, διδάσκοντας κατά κύριο λόγο τον τρόπο να μαθαίνει και όχι απλά να απομνημονεύει το αντικείμενο μάθησης. Η ενεργός μάθηση είναι το ζητούμενο της τηλεκπαίδευσης και μπορεί να πραγματοποιηθεί, αν ο διδάσκων καταδείξει την απαραίτητη σημασία στην οργάνωση της διδασκαλίας, ώστε να δίνονται πολυάριθμες ευκαιρίες εφαρμογής της προσλαμβανόμενης πληροφορίας.

Είναι γεγονός πως στα νέα μαθησιακά δεδομένα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης ο εκπαιδευτικός ασκεί έναν άκρως απαιτητικό ρόλο και οφείλει να μεταστρέψει το κέντρο βάρους από την απλή και πολλές φορές κουραστική διδακτική διαδικασία παροχής πληροφοριών στην οργανωτική κατάλληλων διαδικασιών μάθησης, όπου η ισχύς του λόγου του θα ωθεί τον μαθητή στην αυτενέργεια και στην ανάδειξη κατάλληλων δεξιοτήτων για την αντιμετώπιση των νέων συνθηκών. Η ενεργός μάθηση εμπεριέχει ένα απαραίτητο κριτήριο για να πραγματοποιηθεί, το κίνητρο για μάθηση. Αναγκαία κρίνεται λοιπόν η εξοικείωση των εκπαιδευτικών στα νέα αυτά περιβάλλοντα με την κατάλληλη εκπαίδευση.²³

Η on line εκπαίδευση από τη φύση της απαιτεί την αποπομπή μεθόδων που σχετίζονται με τον στείρο μιμητισμό, αφού ως τεχνολογικό επίτευγμα δύναται να αντικαταστήσει ολιστικά την δια ζώσης επαφή και τα αποτελέσματα στη διδασκαλία της μη λεκτικής επικοινωνίας.²⁴ Ο εκπαιδευτικός λοιπόν που θα αντιμετωπίσει μία συσκευή καταγραφής (κάμερα) και προβολής (οθόνη), πρέπει να έχει πλήρη γνώση όλων των δυνατοτήτων αυτής της τεχνολογίας, των πλεονεκτημάτων, αλλά κυρίως των μειονεκτημάτων αυτής.²⁵

Καταληκτικά αυτό που αναμφίβολα μπορεί να ειπωθεί είναι πως το ουσιωδέστερο από τα συστατικά που απαρτίζουν την επιτυχή εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι οι επικοινωνιακές δεξιότητες του εκπαιδευτικού και η ικανότητά του

---

²¹ Elliott, S. N., Gresham, F. M., Freeman, T., & McCloskey, G. (1988). Teacher and observer ratings of children's social skills: Validation of the Social Skills Rating Scales. *Journal of psychoeducational Assessment*, 6(2), 152-161.

²² Clotfelter, C. T., Ladd, H. F., & Vigdor, J. L. (2006). Teacher-student matching and the assessment of teacher effectiveness. *Journal of Human Resources*, 41(4), 778-820.

²³ Depover, C. (2000). Quelle place pour les usages pédagogiques d'Internet dans un cursus universitaire? *Éléments de réponse à partir d'expériences en cours*. Στο Β. Κόμης (Επιμέλεια), *Οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στην Εκπαίδευση*, 2ο Συνέδριο Πανελλήνιο Συνέδριο, Πάτρα, Αρμακόλας, Σ., Παναγιωτακόπουλος, Χ., Βασιλοπούλου, Γ. (2014). Το μαθησιακό περιβάλλον σε μια εικονική τάξη τηλεδιάσκεψης και η μετασχηματίζουσα μάθηση. Στα *Πρακτικά του 9ου Πανελληνίου Συνεδρίου «Ελληνική Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Έρευνα»*, Φλώρινα, 28-30/11/2014.

²⁴ Smith, H. A. (1979). Nonverbal communication in teaching. *Review of Educational Research*, 49(4), 631-672.

²⁵ Moonen, J. (1997). The efficiency of telelearning. *Journal of asynchronous learning networks*, 1(2), 68-77.

εξατομικευμένα να καθοδηγεί με τη ρητορική του επάρκεια τον κάθε εκπαιδευόμενο. Όσο πλήρες και οργανωμένο και αν είναι το εκπαιδευτικό υλικό, όσο και αν η χρησιμοποιούμενη για την τηλεκπαίδευση πλατφόρμα αποτελεί επίτευγμα τελευταίας τεχνολογίας δεν αντικαθίσταται η ρώμη του Λόγου του διδάσκοντα²⁶ που εξασφαλίζει την αναγκαία ενθάρρυνση και ουσιαστική υποστήριξη στον διδασκόμενο. Η ποιότητα της επικοινωνίας ανάμεσα σε εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενο είναι το μόνο εργαλείο που υποκαθιστά στο μέτρο του δυνατού τα πλεονεκτήματα της δια ζώσης εκπαίδευσης, ενώ ο εκπαιδευμένος στις ρητορικές τεχνικές διδάσκων εύκολα συνειδητοποιεί πως στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση το υλικό που χρησιμοποιεί στο πλαίσιο της παραδοσιακής διδασκαλίας απλά δεν επαρκεί.²⁷ Το εκπαιδευτικό υλικό πρέπει να είναι ανάλογο με το είδος της τεχνολογίας που χρησιμοποιείται και ο «επιτυχημένος» διδάσκων στην παραδοσιακή διδασκαλία, για να έχει ανάλογο αποτέλεσμα και σε ένα εξ αποστάσεως περιβάλλον, θα χρειαστεί χρόνο και εκπαίδευση, η οποία θα του παρέχει τα κατάλληλα ηγετικά – ρητορικά εφόδια. Η επιτυχία λοιπόν έκβαση ενός τέτοιου προγράμματος - προσπάθειας προϋποθέτει τη συνεργασία των διδασκόντων και του διοικητικού προσωπικού ενός οργανισμού, ώστε η επικοινωνία τους να είναι άμεση και αποδοτική.²⁸

Υλικό από την παρουσίαση του Γιώργου Τζήμα, Δρ. Φιλοσοφίας 'Ρητορικές τεχνικές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης' στις συναντήσεις του Συλλόγου Αρχαίας Ελληνικής Φιλοσοφίας 'συν Αθηνά' 24 Οκτωβρίου 2020, διαδικτυακή παρουσίαση.

---

²⁶ Kaufman, R., Watkins, R., & Guerra, I. (2001). The future of distance learning: Defining and sustaining useful results. *Educational Technology*, 41(3), 19-26, Uhlig, G. E. (2002). The present and future of distance learning. *Education*, 122(4), 670-674.

²⁷ Alarcon, R. S. G. (2002). Distance learning: making connections across virtual space and time. *The Internet and Higher Education*, 2(5), 181-184.

²⁸ Care, W. D., Scanlan, J. M. (2001). Planning and managing the development of courses for distance delivery: Results from a qualitative study. *Online Journal of Distance Learning Administration*, 4(2), 1-9, Psycharis, S. (2006). 'Designing for Interaction: Integrating Video Conference and Streaming of Didactic Material in a Learning Environment Using Virtual Private Networks'. *eSTREAM Open European Conference on Streaming Technology in Education in Europe*. University of Patras, June 2006, pp 103-112, Robinson, B. (2008). Using ICT and distance education to increase access, equity and quality of rural teachers' professional development. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 9(1), Beaudoin, M. (1990). The instructor's changing role in distance education. *American Journal of Distance Education*, 4(2), 21-29.